

Podcast: Kauhajoen Raitilta Kuultua Jakso 1: Tulevat kunta- ja aluevaalit – Äänestyskäytännöt ja info

(Podcast alkaa tunnuksella)

Jari Taunimaa: Kauhajoen raitilta kuultua -studiossa haastattelijana Jari Taunimaa.

Tervetuloa kuuntelemaan podcast-sarjaa Kauhajoen raitilta kuultua. Minun nimeni on Jari Taunimaa, ja tämä nyt alkava podcast-sarja on suoraa jatkumoa viime vuonna tehdylle ensimmäiselle tuotantokaudelle. Samalla tapaa kuin viime vuonna, sarjat tuotetaan yhteistuotantona Kauhajoen kaupungin ja Etelä-Pohjanmaan Opiston Kauhajoen kampuksen kanssa.

Tässä ensimmäisessä osassa keskitytään tuleviin kunta- ja aluevaaleihin ja erityisesti äänestyskäytäntöihin ja yleiseen infoon vaaleista. Studiossa on eräänlaisena alustavana vieraana viestinnän asiantuntija Maija-Liisa Laitila Kauhajoen kaupungilta.

Jari Taunimaa: Tervetuloa. Ja varsinaisiksi haastateltaviksi olen saanut vieraakseni studioon Kauhajoen kaupungilta hallintojohtaja Sami Kiukkosen.

Maija-Liisa Laitila: Moikka.

Jari Taunimaa: Tervehdys kaikille. Ja toimialasihteeri Jaana Korkeamäen.

Jaana Korkeamäki: Hei kaikille.

Jari Taunimaa: Tervetuloa teille, ja mennään sitten heti asiaan. Eli kyseessä on tulevat kuntavaalit ja toista kertaa käytävät aluevaalit. Tällä kertaa uutena asiana on se, että nämä molemmat vaalit järjestetään samaan aikaan, ja me keskitymme tässä jaksossa pääosin käytännön vaali- ja äänestyskäytäntöihin.

Kuntavaalit ja Aluevaalit

Jari Taunimaa: Mennään heti asiaan. Kuntavaaleissa valitaan uudet päättäjät Kauhajoen kaupungille. Eli mitä tämä nyt sitten käytännössä tarkoittaa?

Sami Kiukkonen: Niin, tähän tarkoittaa sitä, että Kauhajoen kaupunginvaltuustossa on 35 jäsentä tai valtuutettua. Nämä 35 uutta valtuutettua nyt sitten näissä kuntavaaleissa valitaan, ja heistä muodostetaan uusi valtuusto, joka kokoontuu kesäkuulla ensimmäisen kerran. Sitten toki tämä jatkuu siten, että valtuusto aloittaa sen oman päätösvaltansa delegoimisen myös alaspäin. Eli meillä on lautakuntia, esimerkiksi tekninen lautakunta, hyvinvointilautakunta, kasvatus- ja opetuslautakunta ja niin edelleen. Valtuusto valitsee näihin jäsenet. Tietysti tärkeimpänä alapuolella on

kaupunginhallitus, jossa on sitten 9 jäsentä, niin myös valtuusto valitsee sinne jäsenet. Kaupunginhallitus on sitten taas tämä operatiivinen päättäjäporukka, jolle tulee kuukausittain paljon pykäläiä päätettäväksi operatiiviseen toimintaan liittyen. Valtuusto sitten taas tietysti käsittelee näitä isompia asioita: strategiaa, talousarviota, tilinpäätöstä ja niin edespäin. Näin ehkä lyhyesti kuvattuna, minkälaisia päättäjiä tässä kuntavaaleissa nyt sitten valitaan seuraavalle neljän vuoden jaksolle.

Jari Taunimaa: Joo, itse asiassa kerroitkin jo aika paljon tuossa, mutta palataan siihen ehkä myöhemmin vielä. Sitten samoin aluevaalit, mitä se sitten käytännössä tarkoittaa? Nyt toista kertaa valitaan tosiaan edustajat ja päättäjät.

Sami Kiukkonen: Niin, tämä sote-uudistuksen myötä tosiaan nyt toinen aluevaltuusto valitaan. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella aluevaltuutettuja on 59. Nämä sosiaali- ja terveystalouden asiat menivät näille hyvinvointialueille, ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on meidän alueellamme se, joka toimii. Heillä on samanlainen päätös rakenne siellä: on aluevaltuusto, aluehallitus ja sitten myös lautakuntia. Ihan samalla lailla sinne valitaan nyt sitten uudet valtuutetut ja sitä myötä alaspäin näitä lautakuntia ja hallitusta.

Jari Taunimaa: Joo, siinä olikin hyvin tyhjentävä vastaus.

Maija-Liisa Laitila: Eli mistä he nyt sitten päättävät? Tarkennetaan nyt sekin vielä kuulijoille.

Sami Kiukkonen: Niin, aluevaltuusto päättää kaikista sosiaali- ja terveystalouden asioihin liittyvistä asioista. Mistä ennen esimerkiksi Kauhajoella oli tämä LLKY (liikelaitoskuntayhtymä), niin sille kuuluvista asioista. Nyt ne on siirretty täysin tuolle hyvinvointialueelle. He päättävät kaikista niihin liittyvistä asioista, kokoontuen Seinäjoella.

Jari Taunimaa: Aivan. Joo, hyvä tarkennus.

Äänestysajat ja -paikat

Jari Taunimaa: Varsinainen vaalipäivä on sitten 13. huhtikuuta, jota ennen järjestetään tietysti ennakoäänestys. Milloin tämä ennakoäänestys alkaa ja milloin se loppuu?

Jaana Korkeamäki: Ennakoäänestys alkaa 2. huhtikuuta ja päättyy 8. huhtikuuta.

Jari Taunimaa: Aivan. Missä voi ennakoäänestää ja milloin?

Jaana Korkeamäki: No, meillä Kauhajoella ennakoäänestys tapahtuu kaupungintalolla, minkä kaupunginhallitus on päättänyt paikaksi. Mutta toki

kauhajokinen äänestäjä voi ennakoäänestää missä tahansa kunnassa ympäri Suomea.

Sami Kiukkonen: Joo, ennakoäänestyksessä ei ole mitään merkitystä sillä, missä kunnassa olet kirjoilla. Ennakoäänestysaikana voit äänestää missä tahansa Suomen kunnassa, kunhan vaan se äänioikeus on tietenkin johonkin kuntaan. Sama juttu tietenkin aluevaaleissa, ihan sama asia, että ennakoäänestysaikana voi äänestää missä tahansa ennakoäänestyspaikassa. Kyllä.

Jari Taunimaa: Joo.

Kotiäänestys

Jari Taunimaa: Myös kotiäänestäminen onnistuu sekä ennakoäänestyksen aikana että varsinaisena vaalipäivänä? Jos ehdot kotiäänestämiseen täyttyvät, niin taisi olla niin, että kotiäänestystä täytyy anoa etukäteen ja jo hyvissä ajoin. Miten tämän asian laita on?

Jaana Korkeamäki: Kotiäänestys tapahtuu ennakoäänestysaikana. Vaalipäivänä ei voi enää äänestää kotiäänestyksellä. Kotiäänestystä on pyydettävä joko kirjallisesti tai puhelimitse keskusvaalilautakunnalta. Kotiäänestystä on pyydettävä näissä kuntavaaleissa nyt 1. huhtikuuta kello 16.00 mennessä.

Maija-Liisa Laitila: Aivan. Oliko siellä niin, että se ilmoittautumisaika aukesi nyt sitten jonain tiettyinä päivinä?

Jaana Korkeamäki: Joo, eli meiltä on lähtenyt kirje kaikille, jotka ovat viime vaaleissa äänestäneet kotiäänestyksenä, vähän niin kuin muistutuksena heille, että taas on vaalit. Siinä on kerrottu, että 27. maaliskuuta alkaen siihen 1. huhtikuuta kello 16.00 saakka otetaan puhelujia vastaan.

Maija-Liisa Laitila: Mites se menee käytännössä tällainen kotiäänestys? Mitä tapahtuu siinä tilanteessa, kun äänestetäänkin kotona eikä virallisilla vaalipaikoilla?

Jaana Korkeamäki: No sen jälkeen, kun meille on tullut tämä pyyntö, niin meidän vaalitoimitsijamme, jotka hallitus on valinnut, kokoontuvat ja tekevät reittisuunnitelmat. Sitten kyseinen äänestysaika ilmoitetaan meiltä sille äänestäjälle sinne kotiin. Sitten vaalitoimitsijat, joita on yleensä kaksi tai kolme henkeä, menevät sen aikataulun mukaan kiertämään koteja. He hakevat meiltä materiaalit aamulla ja sitten iltapäivällä, kun päivä päättyy, tuovat äänet meille kaupungintalolle.

Maija-Liisa Laitila: Aivan. Onko siinä sitten jotenkin huomioitu se, että vaalisalaisuus pysyy?

Jaana Korkeamäki: Kyllä. Kahdellakin pärjätään, koska toinen toimitsijoista voi olla puheenjohtaja ja toinen äänestäjän avustaja, jos hän tarvitsee avustajaa. Toinen on niin kuin tavallaan se todistaja tai avustaja siinä.

Maija-Liisa Laitila: No niin, aivan joo.

Sami Kiukkonen: Pääsääntöisesti taidetaan mennä niin, että kaksi ihmistä menee kotiin ja kahdella ihmisellä se kotiaänestys järjestyy. Mutta vaalitoimikunta on virallisesti valittu, siinä on tietysti myös varahenkilö olemassa.

Varsinainen vaalipäivä

Maija-Liisa Laitila: Tuota, no sitten kun mietitään tätä varsinaista vaalipäivää, niin nyt vielä Kauhajoen osalta tarkennetaan: mitkä ne paikat nyt sitten ovat silloin vaalipäivänä Kauhajoen alueella?

Sami Kiukkonen: Joo, meillä on valtuuston päätöksen mukaisesti yhdeksän äänestysaluetta kaupungin alueella. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että varsinaisena vaalipäivänä on nämä yhdeksän eri paikkaa. Mille äänestysalueelle äänestäjä kuuluukaan, hänen kuuluukin sitten mennä sinne äänestyspaikkaan. Esimerkiksi allekirjoittanut asuu tuolla Aron äänestysalueella, niin minä voin sitten varsinaisena vaalipäivänä äänestää vain siellä Aron äänestyspaikalla. Jos minä eksyisin kaupungintalolle esimerkiksi Filppulan tai Kirkonkylän äänestyspaikalle, niin siellä vaalivirkailija ohjaa minut Aron äänestyspaikalle, eikä nimeäni löydy sieltä kaupungintalon luettelosta. Tässä on se huomattava ero ennakoäänestykseen: varsinaisena vaalipäivänä on mentävä sinne osoitettuun äänestyspaikkaan, joka lukee siinä kotiin tullessa ilmoituskortissa tai sähköisessä Suomi.fi-palvelussa olevassa viestissä. Sitä on noudatettava, muuten äänestys ei onnistu.

Meillä tosiaan näitä äänestyspaikkoja ovat Aron koulu, kaupungintalolla on kahden äänestysalueen paikka, sitten meillä on Ikkeläjärven nuorisoseuratalo, Kainaston koulu, Hyypän koulu, Nummikoti, Pukkilan koulu ja Pöntäneen koulu.

Äänioikeus

Jari Taunimaa: No mennään sitten siihen, ketkä näissä vaaleissa saavat äänestää. Näiden vaalien äänioikeuskäytännöissä on pieniä eroja. Aluevaalien kohdalla mainittiin hyvinvointialueella asuminen ja kuntavaaleissa kunnassa vakituisesti asuminen. Onko siinä muita eroja?

Sami Kiukkonen: Joo, se on juuri näin. Asuinkunta on ehdottomasti tärkein kriteeri. Jos aion äänestää Kauhajoella, minun asuinkuntani pitää olla rekisterissä Kauhajoki, muuten äänioikeutta ei löydy Kauhajoen kuntavaalien osalta. Sitten taas aluevaaleissa

hyvinvointialue on ikään kuin se kunta, eli sitä käsitellään samalla lailla: minun asuinkuntani pitää sijaita sillä hyvinvointialueella, missä aion äänestää. Tämä on se kaikista tärkein kriteeri.

Sitten on tietysti näitä vähän ulkosuomalaisia, niin sanotusti. Joko EU-jäsenvaltion, Islannin, Norjan tai muun valtion kansalainen. Silloin on sellainen määrite, että on pitänyt olla sen kunnan asukas 51 päivää ennen sitä varsinaista vaalipäivää. Se on se viimeinen päivä, kun oikeusministeriö vetää ne rekisterit ja päivittää. Silloin on pitänyt kuulua siihen kuntaan, niin sitten äänioikeus tulee. Mutta jos muutto on tapahtunut myöhemmin, niin sitten sitä äänioikeutta ei ole näissä vaaleissa. Ehkä nämä kaksi kriteeriä nostaisin tässä kohtaa esiin.

Jaana Korkeamäki: Ja sen verran voi jatkaa tähän, että näistä ulkosuomalaisista: äänioikeus kuntavaaleissa on sidottu asianomaisessa kunnassa asumiseen, kuten Sami sanoi. Esimerkiksi ne, jotka asuvat Ruotsissa, nämä ulkosuomalaiset, eivät ole äänioikeutettuja kuntavaaleissa, vaikka ovatkin Suomen kansalaisia.

Maija-Liisa Laitila: Mutta sitten taas toisinpäin: jos meillä on vaikka ukrainalaisia, jotka ovat asuneet täällä nyt sen kaksi vuotta, niin he voivat äänestää nyt sitten Kauhajoella kuntavaaleissa?

Jaana Korkeamäki: Joo.

Sami Kiukkonen: Kyllä, he ovat meidän kuntalaisiamme ihan samalla lailla.

Jaana Korkeamäki: Hänen, joiden kotikunta on Kauhajoki, hänellä on äänioikeus.

Sami Kiukkonen: Juuri näin, kyllä.

Jari Taunimaa: Hetki sitten ennen tätä lähetystä vähän puhuttiinkin, että miten asian laita on, jos täyttää 18 vuotta vaalipäivänä? Ja sitten oli vielä puhetta siitä, saako kyseinen henkilö äänestää jo ennakkoon?

Sami Kiukkonen: Joo, eli tosiaan tässä se kriteeri on nimenomaan se varsinainen vaalipäivä. Se on niin kuin viimeinen päivä, jolloin pitää täyttää 18, että äänioikeus syntyy näihin kyseisiin kunta- ja aluevaaleihin. Eli jos varsinaisena vaalipäivänä tulee 18 vuotta mittariin, niin silloin voi äänestää joko vaalipäivänä tai ennakkoon.

Käytännön äänestäminen (kahdet vaalit)

Jari Taunimaa: Eli mennään sitten käytäntöön asti. Mitä tarkoittaa, kun äänestetään kaksissa eri vaaleissa? Eli ne käytännöt, miten pitää toimia ennakkoäänestyksessä ja varsinaisena vaalipäivänä? Vaaleissa on ainakin eriväriset äänestyslaput.

Sami Kiukkonen: Joo, tämä on nyt tosiaan poikkeuksellista, kun kahdet vaalit käydään yhtä aikaa. Oikeusministeriö on yhteistyössä kuntien kanssa miettinyt näitä käytänteitä, että se olisi äänestäjälle mahdollisimman loogista ja helposti ymmärrettävää. On kaksi eri äänestystä samaan aikaan. Toki jokaisella on oikeus myös valita niin, että käy äänestämässä kaksi eri kertaa, ettei ole pakko yhdellä kertaa äänestää molemmissa vaaleissa.

Mutta se on Kauhajoellakin rakennettu siten, että sekä ennakkoäänestyksessä että varsinaisena vaalipäivänäkin, esimerkiksi kaupungintalolla, on eri äänestyskopit aluevaaleille ja kuntavaaleille. Ja kuten sanoitkin, äänestysliput ovat eriväriset: kuntavaaleissa on valkoinen ja aluevaaleissa on violetin värinen. Ne ovat täysin eriväriset. Sama juttu on sitten siellä kopeissa ja muuallakin näkyvissä olevat ehdokaslistat, ne ovat myös valkoinen ja violetti, että ne eroavat mahdollisimman paljon toisistaan.

Sitten tullaan vielä näihin numeroihin, mitä sinne lipukkeeseenkin lopulta äänestäjä täyttää. Ne ovat erilaiset: kuntavaaleissa numerot alkavat kakkosesta ja ovat korkeintaan kolminumeroisia, eli mennään satoihin. Sitten aluevaaleissa aloitetaan numerosta 2002, eli silloin siirrytään nelinumeroisiin.

Jari Taunimaa: Joo, olin tätä juuri kysymässä.

Sami Kiukkonen: Niin, tässä on ehkä se muistisääntö tai konkreettinen ero: kuntavaalit saavat näitä pieniä numeroita, maksimissaan kolminumeroisia – ja Kauhajoellakin käytännössä kaksinumeroisia, koska meillä on 89 ehdokasta asettunut ehdolle, niin niitä on sitten kaksinumeroisia lukuja välillä 2–90. Sitten aluevaaleissa tosiaan ne alkavat 2002:sta ja siitä eteenpäin.

Jari Taunimaa: Joo. No pysytään numeroissa vielä sen verran, että miten se numero 7 tulee kirjoittaa äänestyslappuun? Tämä klassikkokysymys.

Maija-Liisa Laitila: Hyvä kysymys. Miten seiska pitää kirjoittaa?

Jaana Korkeamäki: Kyllä, molemmissa vaaleissa äänestyskopeissa on mallit numeroista, niin sieltä voi vielä tarkistaa sitten. *[Huom: Keskustelussa ei suoraan vastata, tuleeko väkästä vai ei, mutta viitataan malliin kopissa.]*

Maija-Liisa Laitila: Mites se nyt menee sitten varsinaisen vaalipäivän osalta? Kun on tämä yksi varsinainen vaalipäivä, niin meneekö se käytännössä niin, että kun saapuu, niin toivotaan, että äänestäisi sitten molemmissa, jos haluaa? Vai voiko siinäkin tehdä niin, että tulee aamupäivällä äänestämään kuntavaaleissa ja sitten iltapäivällä tulee uudestaan ja äänestää aluevaaleissa? Tarkennetaan tätä vielä.

Sami Kiukkonen: No kyllä se on juuri näin. Jos äänestäjä haluaa valita niin, että aamupäivällä käy varsinaisena vaalipäivänä äänestämässä, vaikka kuntavaaleissa, niin sitten voi iltopäivällä tulla uudestaan äänestämään aluevaaleissa. Tai sitten voi äänestää molemmat yhdellä kertaa. Kaikki vaihtoehdot ovat täysin sallittuja ja oikeutettuja.

Maija-Liisa Laitila: Eli tässä voi siis nauttia kahdet vaalikahvit samalle päivälle myös.

Sami Kiukkonen: Juuri näin.

Vaalituloksen jälkeen: Hallitus ja lautakunnat

Jari Taunimaa: Kun valtuusto on valittu, niin miten hallitus ja lautakunnat muodostetaan?

Sami Kiukkonen: Joo, alussa taisin jo vähän sivuta tätä. Tosiaan, kun meillä kaupungissa on hallintosääntö, joka on tärkein asiakirja ja määrittää kuntalain mukaan, mitä kunnat tekevät ja mitä valtaa ne käyttävät, niin valtuusto (jonka jäsenet kuntavaaleissa valitaan) käyttää ylintä valtaa kunnassa. Samoin aluevaltuusto (Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella 59 jäsentä) käyttää ylintä valtaa siellä.

He lähtevät sitten delegeimaan valtaa. Ei olisi käytännön järkeäkään, että valtuusto päättäisi kaikista asioista. Valtaa delegoidaan alaspäin, ja ensimmäisenä vastaan tulee kaupunginhallitus, johon meidän hallintosääntömme mukaan kuuluu 9 jäsentä. Valtuusto valitsee kaupunginhallituksen jäsenet vaalien poliittisen menestyksen perusteella. Sitten siitä vielä alaspäin valitaan jäsenet lautakuntiin, joita alussa mainitsinkin. Meillä on useampi lautakunta eri toimialoilla, ja niihin valitaan myös 9 jäsentä, samoin kuin kaupunginhallitukseen. Siinä on ehkä se tärkein rakenne, mitä lähdetään muodostamaan vaalien jälkeen.

Maija-Liisa Laitila: Mites tämä näkyy esimerkiksi sinun työssäsi hallintojohtajana? Tietenkin nämä päättäjät ovat poliittisia toimijoita, mutta miten se näkyy sinun työssäsi, kun uusi valtuusto aloittaa toimintansa?

Sami Kiukkonen: No varmaan se konkreettisimmin näkyy siinä, että meillä on aika monta pykälää valmisteltavana sinne valtuustoon ja hallitukseen. Näitä valintapykäläitä on useampi, melkein kymmenen uskaltaa sanoa. Valitaan tosiaan hallitus ja lautakunnat, ja sitten on aika paljon muitakin toimielimiä ja kaupungin tytäryhteisöjä, joihin myös valitaan uuden valtuuston myötä uudet luottamushenkilöpaikat. Niitä on aika paljon, en pysty tässä ulkomuistista luettelemaankaan, mutta valittavia luottamushenkilöpaikkoja on kyllä pitkä rivi.

Jari Taunimaa: Mainitsitkin tuossa, että kun uusi valtuusto on valittu, niin se aloittaa kesäkuussa. Tarkempi päivämäärä taisi olla heti ensimmäinen päivä?

Jaana Korkeamäki: Joo kyllä, 1. kesäkuuta.

Sami Kiukkonen: Lain mukaan uusi kausi alkaa 1. kesäkuuta, ja siihen mennessä vanhan valtuuston toimivalta loppuu. Käytännössä Kauhajoella uusi valtuusto tulee tällä tietoa kokoontumaan ennen juhannusta.

Jari Taunimaa: Kesäkuulla siis.

Lopetus

Jari Taunimaa: No niin, toivottavasti käytännöt selvisivät tämän keskustelun myötä. Aletaan pikkuhiljaa lopettelemaan tätä jaksoa. Joten kiitos teille jokaiselle, ja mahtavaa, että pääsitte vieraaksi. Eli tässä ensimmäisessä podcast-jaksossa oli vieraana hallintojohtaja Sami Kiukkonen, toimialasihteeri Jaana Korkeamäki ja haastattelun avustavana vieraana viestinnän asiantuntija Maija-Liisa Laitila. Haastattelijana toimi Jari Taunimaa. Isot kiitokset teille jokaiselle, ja toivotan teille hyvää kevään jatkoa sekä tietysti myös hyviä kunta- ja aluevaaleja. Toivotaan, että vaalit sujuvat jouheasti kaikilta osin.

Sami Kiukkonen: Kiitoksia. Ja jos tähän loppuun vielä lyhyet saatesanat: toivomme, että jokainen käyttää sitä annettua äänioikeutta.

Nyt on mahdollisuus vaikuttaa, ja vaikuttaa nimenomaan näihin paikallisiin asioihin, mitä omassa kunnassa päätetään ja tapahtuu. Nyt on mahdollisuus vaikuttaa käyttämällä sitä omaa äänioikeuttaan. Ja samalla lailla oman hyvinvointialueen asioihin, nyt on mahdollisuus vaikuttaa. Tulkaa äänestämään joko ennakkoon tai varsinaisena vaalipäivänä.

Jari Taunimaa: Joo, kiitoksia. Ja minä palaan jo piakkoin podcastin kakkosjaksolla. Joten siihen asti, hyvät kuulijat, kiitos ja näkemiin.

(Podcast päättyy)